

Y Nadolig Diflanedig?

Ar ymweliad â thref fawr yn ddiweddar, fe ddois ar draws siop pop-yp enfawr mewn stad siopau – hen adeilad siop gadwyn oedd wedi mynd i'r wal wedi'i throï'n siop dros dro ar gyfer gwerthu addurniadau Nadolig. Roedd yr arwydd tu allan yn honni mai hon oedd y siop addurniadau a chardiau Nadolig mwyaf yn y wlad, ac wedi mentro i mewn, hawdd oedd credu hynny. Roedd 'na lonydd hir o nwyddau Nadolig o bob math: rhesi o gardiau Nadolig, goleuadau lliwgar, addurniadau ar gyfer tu mewn a'r tu allan i'ch cartref, addurniadau ar gyfer addurno eich anifeiliaid anwes, i addurno'r car, heb sôn am bob math o wisgoedd Nadolig ar bob un thema bosib.

Ac eto, ddim yn hollol. Oherwydd, er bod dewis anhygoel o bob math o addurniadau ar gael, doedd dim byd yn sôn am wir ystyr y Nadolig i'w weld yn unlle. Roedd 'na filoedd o becynnau o gardiau Nadolig: cerdyn ar gyfer pawb a cherdyn i siwtio pob oed, o bob lliw a llun. Roedd digon o luniau Siôn Corn, robin goch, eira, clychau, ayyb, ond dim un cerdyn ag unrhyw arllig o neges y Nadolig. Doedd dim un preseb, dim un gŵr doeth, dim Joseff na Mair, na'r baban Iesu chwaith, i'w weld yn unlle. Wrth edrych ar yr addurniadau, eto, roedd

digon o bethau lliwgar a deniadol – yn symud, yn goleuo ac yn fflachio. Roedd sawl Siôn Corn, carw, trên y Nadolig ayyb, ond dim un olygfa'r geni yn unlle. Er bod 'na filoedd o eitemau, doedd dim byd i'n hatgoffa am neges wreiddiol y Nadolig. Dwn i ddim oedd hyn yn fwrriadol ai peidio. Ond weithiau mae ein hymdrechion i fod yn gynhwysol, a'n hawydd i beidio tramgwyddo yn golygu ein bod yn colli'r neges yn llwyr.

Bydd llawer cyngor tref a dinas yn fwrriadol yn osgoi'r gair Nadolig yn llwyr, a chyfeirir at Winterfest - Gŵyl y Gaeaf fel gŵyl niwtral, rhag pechu neb. Gwyddom am ysgolion sydd wedi cael gwared ar ddrama'r Geni a gwasanaethau carolau am yr un rheswm. Bydd holl hysbysebion yr ŵyl ar y teledu'n canolbwyntio ar y dathlu a'r gloddesta, ond heb sôn o gwbl am y rheswm dros y dathlu.

Mewn arolwg gan Scripture Union rai blynyddoedd yn ôl, dangoswyd mai ychydig iawn o stori'r Nadolig sy'n wybyddus i lawer o blant erbyn hyn, gyda mwy yn credu mai stori chwedlonol yw hi, yn hytrach na hanes go iawn. Yng nghyfnod yr Adfent, wrth inni ac wrth inni roi ein trefniadau Nadolig yn eu lle unwaith yn rhagor eleni, tybed be fedrwn NI ei wneud i sicrhau nad yw

gwir neges y Nadolig yn 'ddiflanedig' yn ein cymunedau? Dyma rai syniadau:

Ceisio bod yn bresenoldeb gweledol yn y gymuned

Beth am osod golygfa'r geni mewn bocs o flaen y capel, a'i goleuo os yw'n bosib, er mwyn iddi fod yn weledol gyda'r nos?

Beth am roi baner o flaen y capel yn nodi mai gŵyl Gristnogol yw'r Nadolig? Mae gan y Cyngor Ysgolion Sul faneri ar werth ar gyfer tu allan a'r tu mewn i'r capel.

A fyddai'n bosib defnyddio gofod cymunedol arall – parc chwarae, neuadd bentref, cornel mewn tafarn leol – i greu murlun, arddangosfa neu bosteri sy'n ein hatgoffa am y Nadolig?

Os oes ffair Nadolig yn yr ardal, beth am fynychu gyda stondin? Byddai bod allan ar y stryd yn rhannu diodydd poeth a siocledi yn ffordd o feithrin sgwrs gyda phobl yn y gymuned. Byddai'r Cyngor Ysgolion Sul yn hapus i gyflenwi llyfrau ar ddychwel neu werthu i chi ar gyfer hyn.

Beth am drefnu oedfa garolau allan yn yr awyr agored, o flaen coeden Nadolig, efallai, neu hyd yn oed fynd o gwmpas yr ardal gan ymweld â chartrefi lle mae aelodau hyn yn byw a fyddai'n gwerthfawrogi clywed carolau?

[*\(parhad ar y dudalen nesaf\)*](#)

Y Nadolig Diflanedig?

(parhad o dudalen 1)

Cyfleoedd i rannu neges yr efengyl

Bydd llawer o eglwysi'n dewis rhannu tractiau a llyfrynau Nadoligaidd o gwmpas yr ardal, i dynnu sylw yn ogystal at wasanaethau arbennig. Ceir sawl cylchgrawn lliwgar, yn ogystal â llyfryn *Pam y Nadolig?* sydd ar gael i'w prynu'n rhad er mwyn eu rhannu am ddim.

Mae'r Nadolig yn gyfle gwych i wahodd y gymuned i mewn i'n hadeiladau hefyd – i ganu carolau, bwyta mins peis ac yfed diod o win cynnes. Mae'n gyfle hefyd i wirioni ar y plant yn cyflwyno'r ddrama flynyddol, neu wasanaeth Cristingl gyda'r orenau. Pa well ffordd o gyhoeddi i'r byd ein bod ar agor ac yn barod i groesawu pawb i mewn? Trefnwch ddigwyddiadau gwahanol, hysbysebwcw nhw'n dda, gan ddangos yn glir fod 'na groeso i bawb.

Paratoi'n bersonol

Mae cyfnod yr Adfent yn gyfnod i ninnau baratoi'n ysbrydol ar gyfer y Nadolig. Mae llawer o adnoddau ar gael i helpu gyda hyn. Eleni mae cwrs astudio cyfnod yr Adfent wedi ei baratoi gan yr Eglwys yng Nghymru sy'n cynnwys chwe ffilm ac astudiaethau. Ewch i wefan yr Eglwys yng Nghymru i'w lawrlwytho, yn rhad ac am ddim.

Cyfarch a rhannu

Bydd llawer ohonom yn dal i gyfarch ein gilydd, boed drwy bostio cardiau Nadolig neu â chyfarchion ar y We. Mi fydda i'n gresynu bob blwyddyn wrth edrych dros y cardiau Nadolig sy'n cyrraedd ein tŷ ni gan deulu a ffrindiau. Mae'n syndod llwyr i mi fod Cristnogion cenedlaetholgar yn gyrru cardiau Nadolig Saesneg â lluniau robin goch, a'r rheini wedi eu prynu yn M&S, na fydd o fudd i unrhyw elusen hyd yn oed. Mae digon o ddewis o gardiau Cymraeg ar gael, a'r rheini hefyd yn gardiau Cristnogol â lluniau Beiblaidd ac adnodau ar y tu mewn. Bydd y rhain gan amlaf hefyd er budd elusennau lleol! Wrth edrych dros ein cardiau ni y llynedd, sylwais fod 90% o'r cardiau a gyrhaeddodd ein tŷ ni heb yr un cyfeiriad o gwbl at wir neges y Nadolig. Beth am ymdrech arbennig eleni gan ddarllenwyr *Cenn@d* i yrru cardiau Cristnogol Cymraeg i bawb. A chofiwch ofyn am stamp Nadolig â llun cadeirlan Bangor, un o'r lluniau ar stampiau Nadolig y Post Brenhinol eleni.

Yn yr un modd, beth am rannu neges y Nadolig dros dudalennau ein cyfryngau cymdeithasol? Mae digon o adnodau, poster i ffilmiau byr ar gael i ni eu rhannu ag eraill. Beth am lenwi'r cyfryngau cymdeithasol â newyddion da geni Crist dros gyfnod yr Adfent eleni?

Mae llawer o lyfrau Nadolig newydd wedi eu cyhoeddi eleni eto, ac ar gael o'ch siopau Cymraeg lleol. Dyma anrhegion gan rieni, gan deidiau a neiniau sy'n addas i wyrion ac wyresau ym mhob man. A beth am i ni fel eglwysi brynu llyfrynau lliwgar i blant ein hysgol leol - mae dewis eang o lyfrau ar gael o 50c i fyny. A byddai Siôn Corn partïon Nadolig ein hysgolion Sul yn hapus iawn o wybod bod y plant yn derbyn llyfr Cristnogol yn anrheg ganddo, yn hytrach na bocs siocledi arall. Yn yr un modd, mae llawer o lyfrau defosiynol ar gael ar gyfer oedolion, ac yn gwneud anrhegion delfrydol – gan gynnwys nifer o gyfrolau myfyrdodau 365 diwrnod, sy'n berffaith ar gyfer dechrau blwyddyn newydd.

Nadolig diflanedig? Dyna a welir, beryg – oni bai ein bod ni, fel dilynwy'r Iesu Grist, yn ymdrechu i wneud yn siŵr fod neges y Nadolig yn cael ei gweld a'i chlywed yn ein hardaloedd. Pa wahaniaeth fedrwch chi ei wneud eleni? Pa rai o'r syniadau uchod fedrwch chi a'ch eglwys eu gwireddu?

Cofiw, drwy'r cwbl, eiriau Ioan, 'Mae'r golau'n dal i ddisgleirio yn y tywyllwch, a'r tywyllwch wedi methu ei ddiffodd. Daeth y Gair yn berson o gig a gwaed; daeth i fyw yn ein plith ni. Gwelon ni ei ysblander dwyfol – ei ysblander fel Mab unigryw wedi dod oddi wrth y Tad yn llawn haelioni a gwirionedd'.

Aled Davies

Carol Plygain Newydd

Roedd Mair Eluned Davies (1929–2023) yn awdures gynhyrchol iawn. Cyhoeddwyd casgliad sylweddol o'i gwaith, *Cerddi ac Ysgrifau*, dan olygyddiaeth ei mab yng nghyfraith, John Emyr, yn 2001. Meddai'r Prifardd Idris Reynolds yn ei adolygiad o'r gyfrol honno: 'Trwy gyfrwng y gyfrol hardd hon [...] deuthum i'w hadnabod fel gwraig rinweddol a roes oes o wasanaeth i'w theulu, i'w chyd-ddyn ac i'w Christ. Daw ei phersonoliaeth hawddgar i'r golwg fesul tudalen, ac mae ei ffydd yn Nuw yn sail gadarn i'r gyfrol.' Ceir hefyd yn y gyfrol ysgrif hunangofiannol sy'n canolbwyntio'n arbennig ar ei magwraeth yn 'ferch y mans' yn Wallasey, Bae Colwyn a Rhosllannerchrugog, ac ar ei chyfnod yn fyfyrwraig ym Mangor.

Yn 2021, cyhoeddwyd y llyfryn, *Caniadau*, sy'n cynnwys 35 o gerddi ychwanegol ganddi; ond wedi i Mair Davies farw yn Ionawr 2023, daeth rhagor o'i cherddi i'r golwg. Yn eu plith, roedd carol plygain a luniodd yn 2007. Gan fod y mesur yn un eithaf anghyfarwydd, penderfynwyd ei haddasu fel bod modd ei chanu ar y mesur poblogaidd 'Trymder'. Dyma'r garol yn ei ffurf ddiwygiedig:

Distewch, holl gynryfiadau'r byd,
A'r datgan gwaed,
A thrown ein camre at y crud,
Cans yno mae
Y Baban mwyn roes Duw i ni,
A throsto gysgod Calfari
Oherwydd ein camweddau ni,
Ac E'n ddi-fai.

Fe goncrwyd dychrynfeydd y Fall
Drwy'i eni Ef,
A mawl sy'n esgyn fry'n ddi-ball
I entrych nef.
Fe ddaeth y Mab yn Had y Wraig,
Addawyd gynt i ddryllio'r ddraig,
I'n gosod ninnau ar y graig,
A'n dwyn i dref.

Llawenydd sydd yn nef y nef
Am eni'r Oen;
Mae'n hiachawdwriaeth ynddo Ef,
Drwy'i ddirfawr boen.
Fe gerddodd ar ein daear ni
Heb feddu dim ohoni hi,
Ond bellach Ef yw'n T'wysog fry,
Y Llew llawn hoen.

A phan yn ulw'r elo'r byd,
A'r diwedd fydd
Ar ei ysblander ffals a'i hud,
Pan ddaw y Dydd,
Teyrnasu wna yr Oen bryd hyn,
A'i afael ar Ei blant yn dynn
Trwy'r gwaith gyflawnodd ar y bryn:
Gwaredwr sydd!

Fe gwyd ein Haleliwia fry
I Grist ein Cawr;
Gorfoledd ddaw i'n hysbryd ni
Ar doriad gwawr.
Holl dyrfa'r saint sydd yn gytûn,
A'r cread crwn sydd megis un
Yn moli'r Duwdod yn y dyn –
Ein Ceidwad mawr.

Mair Eluned Davies
(1929–2023)

E. Wyn James